

RAIMO VÄYRYNEN

NYKYPOLITOLOGIAN KRITIIKKIÄ JA VAIHTOEHTOJA *

1. *Politologian osuus runko-ohjelmaluonnoksessa.*

Muutama kuukausi sitten tuli yleiseen jakeluun Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan laatima yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen runko-ohjelmaluonnos,¹ jonka eräänä osasena on poliittis-valtio-opillisen jaoston muistio. Itse asiassa tämä muistio on pääpiirteiltään niin alkeellinen, ettei siihen kannataisi puuttua. On kuitenkin eräitä syitä, jonka vuoksi sitä kannattaa hieman tuulettaa. Vaikka onkin sangen todennäköistä, ettei edes yhteiskuntatieteellinen toimikunta voi pitkällä tähtäyksellä toimia tällaisen ohjelman pohjalta, niin on kuitenkin olemassa se vaara, että tällaisista ohjelmista tulee itseään-toteuttavia enpusteita, jotka etenevät ja etenevät kunhan ne vain on pantu alkuun. Toiseksi vaikeneminen voitaisiin vanhan sanonnan mukaan katsoa yksimielisyyden merkiksi. Kritiikkini saattaa olla paikoitellen kärjistettyä, mutta kaikin paikoin se on kuitenkin harkittua. Kritiikkini muotoilemisessa minua ovat rohkaisseet ne eri henkilöiden kanssa käymäni keskustelut, joissa on paljastunut aivan vastaavan tyyppistä ajattelua.²

Suomalaiset politologian tutkijat eivät ole enää sama suhteellisen homogeenisesti ajatteleva joukko, jollainen se pääpiirteissään on ollut aivan viime vuosiin saakka. Tosin henkilöistiriitoja on esiintynyt aina, mutta nyt niiden rinnalle on tullut myös periaatteellisempia vedenjakajia. Eräänä jakolinjana on ero poliittisissä kannanotoissa ja ajattelutavoissa: nuorempi politologipolvi on leimallisesti vasemmistolaisempaa kuin vanhempi. Olisi kuitenkin harhaanjohtavaa väittää, että ikä ja puoluekanta olisivat tärkeimpiä erottavia tekijöitä, vaan monia, osittain edellisten kanssa päällekkäin meneviä eroja on havaittavissa tutkimustehtävien ja -tavoitteiden määrittelyssä, mutta ehkä vieläkin selvemmin tämä havaitaan alettaessa puhua tieteen asemasta yhteiskunnassa ja tieteelle asetettavista vaatimuksista. Tätä eroa heijastelee erittäin voimakkaasti jaoston näkemys apurahojen jakokriteereistä, joista mietinnössä tuodaan esiin ainoastaan seuraava älynväläys:

...toimikunnan tulisi yhä enemmän kiinnittää huomiota tutkimus- ja apurahoja jaettaessa noudatettaviin periaatteisiin. Määrärahoja myönnettäessä tulisi ottaa huomioon myös tutkimuspoliittiset näkökohdat. Tulisi tukea sellaista tutkimusta, joka on tärkeää esimer-

* Tämä kommentti pohjautuu osittain, mutta vain osittain yhteiskuntatieteellisen toimikunnan Helsingissä 21.5.1971 runko-ohjelmaluonnoksen johdosta järjestämässä keskustelussa Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitoksen sekä Tampereen Yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitoksen edustajana käyttämäni puheenvuoroon.

kiksi tieteenalan yleisen kehityksen, tutkimuksen senhetkisen tilanteen tai tutkijakoulutuksen kanalta (harvennus minun — RV).³

Kyseisessä kannanotossa kiinnittyy ensinnäkin huomio sellaisiin väljiin ilmaisuihin kuin 'tieteenalan yleinen kehitys' ja 'tutkimuksen senhetkinen tilanne'. Kuka määrittää apurahojen jakoperusteeksi tieteenalan yleisen kehityksen tai tutkimuksen senhetkisen tilanteen? Yhteiskuntatieteellinen toimikunta jossa istuu tällä hetkellä yksi politologi? Tämänäköinen käsitteenkäyttö on sitäkin vastuuttomampaa, koska suomalaiset politologit ovat jäljistä päätellen olleet tavattoman haluttomia käymään keskustelua suomalaisen, saati sitten kansainvälisen politologisen tutkimuksen kehitystasosta tai sen hetkisestä tilanteesta.⁴ Ehkä tärkein havainto yllämainitusta kannanotosta on kuitenkin se, että se nojaa apurahojen jakoperusteet täysin tieteen sisäisiin kriteereihin yrittämättäkään pohtia tieteen asemaa yhteiskunnassa ja sitä, millä tavoin tiettestä voisi olla edes jossain suhteessa hyötyä yhteiskunnalle. Eräät suomalaiset politologit ovat vaatineet politologiaalta avausta yhteiskuntaan,⁵ mutta ainakaan tämä ohjelmaluonnos ei rohkaise siihen millään tavalla.

Käsitellessäni eräitä suomalaisen politologian jakoja tähtäsin erääseen toiseen seikkaan kuin siihen sitaattiin, johon sorruin ja tämä toinen seikka on jaoston kokoonpano (jaoston kolme jäsentä olivat Pertti *Pesonen*, Sven *Lindman* ja Martti *Noponen*). Ainakin henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että jaostolle tuskin olisi saatu enää yksipuolisempaa kokoonpanoa ja ilmeisesti tämä kokoonpanon yksipuolisuus, joka heijastuu selvästi myös jaoston mietinnössä, on eräs niistä seikoista, jotka ovat saaneet kriitikot liikkeelle. Olisi mielenkiintoista tietää, kuka tämän jaoston jäsenet on todella valinnut ja millä perusteilla?

Poliittis-valtio-opillinen jaosto, johon edellämainittujen lisäksi kuului Lauri *Hyvämäki* poliittisen historian edustajana, ehdottaa mietinnössään politologista tutkimusta varten kahta laajaa projektia ja yhtä datapankkia. Ehdotetut projektit koskevat kunnallishallintoa sekä Suomen valitsijoita ja kansanedustajia. Datapankkiin puolestaan koottaisiin lähinnä äänestyskäyttäytymistä koskevaa haastattelutietoa. Kunnallishallintoprojekti, johon osallistuisivat Tampereen yliopiston kunnallispolitiikan laitos, Åbo Akademin valtio-opin laitoksen yhteydessä toimiva julkishallinnon laitos sekä Turun yliopiston valtio-opin laitos, toteutettaisiin v. 1971—1973 aikana sekä kansanedustajia ja valitsijoita koskeva, massiivisia paneelihaastatteluja sisältävä tutkimus vuodeta 1973 ainakin v. 1975 saakka. Näillä projekteilla ja niiden ehdottamilla projekteilla on useitakin implikaatioita.

Ensimmäinen näistä implikaatioista on se, etteivät nämä tutkimusteemat ole tieteellisesti kovinkaan keskeisiä saati sitten tieteellisesti antoisia (perustelen näkökantani hieman myöhemmin). Toiseksi tällaisten projektien toteuttaminen merkitsisi erittäin voimakasta resurssien keskittämistä pariin projektiin yhteiskuntatieteellisen toimikunnan piirissä (kaiken lisäksi toimikunta on sangen kes-

keisessä asemassa suomalaisen politologisen tutkimuksen rahoittamisessa). Kunnallishallintoa koskevan projektin toteuttamiseen on suunniteltu käytettäväksi varoja vuosittain seuraavasti: 46 000 mk v. 1971, 81 000 mk v. 1972 ja 73 500 mk v. 1973. Nämä luvut saataneen oikeisiin suhteisiinsa kun todetaan, että valtiotieteille — joihin politologian lisäksi kuuluu myös poliittinen historia — myönnettiin toimikunnan toimesta v. 1970 kaikkiaan 53 600 mk ja edellisenä vuonna 43 300 mk. Esitetyt luvut puhunevat puolestaan. Lisäksi jaoston pienempien projektien tukehduksmentaliteetti omien ehdottamiensa projektien kustannuksella on ilmeinen: »Uusien projektien rahoittaminen olisi toimikunnan määrärahojen puitteissa mahdollista niin, että pienempien osuutta rajoitetaan» (sic!).⁶

Olisi vielä jotenkin ymmärrettävää ja anteeksiannettavaa, jos jaoston jäsenet olisivat päätyneet ylläesitettyihin huomioihin ja johtopäätöksiin tyhmyyttään tai tietämättömyyttään. Näin ei asianlaita kuitenkaan ole, vaan kaiken takana on aivan ilmeinen oman edun tavoittelu, johon on ollut näköjään niin kiire, ettei ole ehditty pohtimaan politologian asemaa tieteenä ja oppialana senkään vertaa kuin mitä muut jaostot ovat tehneet. Oman edun tavoittelu voidaan todentaa sillä yksinkertaisella seikalla, että kaikki kolme jaoston jäsentä ovat joko henkilökohtaisesti mukana tai arvovallallaan tukemassa vastaavantyyppistä tutkimusta, jota mainittujen projektien puitteissa halutaan toteuttaa.

Eräs suurimmista laiminlyönneistä jaoston mietinnössä on kansainvälisen politiikan tutkimuksen tarkastelun täydellinen unohtaminen (joka tosin on selitettävissä sangen suurelta osin jaoston kokoonpanolla). Tätä ei voida pitää perusteltuna senkään vuoksi, että kahdessa yliopistossa on tällä hetkellä olemassa kansainvälisen politiikan professuurit ja lisäksi sitä opetetaan muissakin yliopistoissa. Kansainvälinen politiikka on Suomessa sangen nuori tieteenala — jos unohtetaan hetkeksi Yrjö Ruudun perintö — mutta aktiviteetiltään se on osoittautunut oppituolinsa ansainneeksi. Tampereella on parin viime vuoden aikana valmistuneista valtio-opin pro graduista yli puolet tullut kansainvälisen politiikan linjalta ja Helsingissä kansainvälisen politiikan pro gradujen osuus on ollut 33 % v. 1959—68 ja on periodin loppupuolella nousmassa lähelle Tampereen lukemia.⁷ Vanhempaa kansainvälisen politiikan aktiivista tutkijapolvea meillä ei juuri ole, mutta nuori tutkijapolvi on tällä alueella voimakkaassa nousussa ja heidän tutkimusta pitäisi tukea, vai kuinka jaosto? Edellisen perusteeksi rohkenisin väittää, että kansainvälisen politiikan alueella tehty tutkimus on ainakin Tampereella ollut korkeatasoisempaa kuin ns. yleisellä linjalla tehty (tällaiset vertailut ovat tietenkin aina epävarmoja).

Ennen siirtymistä vaihtoehtoisten tutkimuskohteiden ja tutkimustyylin kaa-vailuun eräs seikka, joka jaostolta on jäänyt vaille huomiota. Jaosto esittää yhä suurempien määrärahojen keskittämistä politologian tutkimukseen ja voimakasta keskitystä myös tieteenalan sisällä. Yksistään tämän vuoksi olisi ollut

syytä havaita se, että yhteiskuntatieteellisen toimikunnan kautta valtiotieteille (politologia ja poliittinen historia) myönnettyjen määrärahojen osuus kaikista määrärahoista on v. 1962—70 välillä laskenut 19.6 prosentista 11.9 prosenttiin, ollen v. 1967 niinkin alhainen kuin 9.4 prosenttia. Tämä määrärahaosuus on kasvatustieteiden jälkeen selvästi pienin. Sama kehityssuunta voidaan todeta tarkasteltaessa myönnettyjen määrärahojen osuutta anotuista, jolloin huomataan tämän prosenttiosuuden laskeneen 71.1 prosentista 31.8 prosenttiin. Esim. v. 1970 tämä suhde oli kaikkein pienin toiminnan piiriin kuuluvien tieteiden keskuudessa ja erityisen heikko sen asema on verrattuna taloustieteisiin.⁸ Trendi ei ole politologisen tutkimuksen kannalta kovinkaan rohkaiseva, mutta lienee kuitenkin myönnettävä, ettei kysymys ole yksinomaan toimikunnan harjoittamasta syrjinnästä, vaan varmasti syytä on myös tutkimussuunnitelmien laadussa ja yleensä politologisen tutkimuspolitiikan jäsentymättömyydessä. Huolimatta politologin roolistani olen sitä mieltä, että on järkevämpää myöntää rahaa hyvää, sanotaan vaikka sosiologista, kuin huolimattomasti rakennettua politologista tutkimusta varten.

2. *Mihin tästä?*

Kaikesta päätellen suomalainen politologinen tutkimus elää eräänlaista murroskautta: vanhakantainen tutkimus koetaan osittain epätydyttävänä, uusi on vasta muotoutumassa. Joka tapauksessa uudelleen orientoitumisen tarve on välttämätön, mutta yhtä välttämätöntä on pohtia huolellisesti tämän orientoitumisen suuntaa. Ilman eksplisiittisiä periaatteita tuskin on luotavissa uutta ja kiinteää lähestymistapaa politiikan tutkimukseen. Voidaan väittää, että tietyn selitysstrategian epäonnistuessa on turha lähteä paikkailemaan tätä strategiaa muutamalla uudella muuttujalla, vaan viisaampaa on etsiä kokonaan uusi strategia. Olisin taipuvainen soveltamaan tätä lausumaa, soveltuvin osin, koko tieteelliseen tutkimukseen vaikkeen toisaalta missään nimessä halua väittää, että kaikki tähänastinen suomalainen politologinen tutkimus olisi arvotonta: yleisilme vain on peräti masentava.

Seuraavassa pyrin lyhyesti ja luettelomaisesti luonnostelemaan eräitä periaatteita, joiden pohjalle tutkimuspoliittista linjaa voitaisiin yrittää rakentaa. Ennen tätä luetteloa kannattanee esittää hurskas toivomus, että esim. Valtiotieteellinen yhdistys kokoaisi yhteen eri katsantokantoja edustavan ryhmän politologian tutkijoita, jotka pyrkisivät laatimaan jonkinlaisen suosituksenluontaisen runko-ohjelman suomalaiselle politiikan tutkimukselle.⁹ Tämän ryhmän pitäisi käsitellä paitsi tutkimuspolitiikkaa myös politologisen tutkimuksen organisointia ja tutkimustulosten tiedottamisen edistämistä. Mutta nyt periaatteisiin:

1. tutkimuskohteidensa osalta politiikan tutkimus on kulkenut teesistä (juridinen instituutioiden tarkastelu) antiteesin (yksilön poliittinen käyttäytyminen) kautta synteisiin («kontekstuaalianalyysi»). Kontekstuaalianalyysillä tarkoitan sitä, että tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan kollektiivitason ilmiöitä ja niiden vaikutusta yksilön poliittiseen käyttäytymiseen, eikä siis analysoida yksilön käyttäytymistä sellaisenaan, eräänlaisena itseisarvona. Tämä havainto voidaan muotoilla myös siten, että myönnetään poliittisten rakenteiden, organisaatioiden ja instituutioiden toiminnan ja vaikutusten olevan tärkeämpiä kuin yksilöiden käyttäytyminen mm. sen vuoksi, että edellisten vaikutus poliittisiin prosesseihin on suurempi kuin jälkimmäisten. Toisin sanoen yksilöiden poliittinen käyttäytyminen on huomattavasti helpommin manipuloitavissa kuin poliittiset ja taloudelliset rakenteet tai vielä: ihmiset tulevat ja menevät, mutta rakenteet pysyvät. Tutkimussuuntauksen kannalta tämä merkitsee sitä, että haastattelututkimuksiin yksinomaisena tietojen hankintakeinona suhtaudutaan varauksellisemmin ja niitä käytetään pikemminkin täydentämään ja spesifioimaan aggregaattiatteisiin pohjautuvia tutkimustuloksia.¹⁰

2. poliittisten järjestelmien ja siinä toimivien instituutioiden output on tärkeämpi kuin tietyn järjestelmän sisäiset prosessit tai siihen tulevat panokset (input). Asian voi ilmaista siten, että poliittiseen järjestelmään tai sen jäseniin ja heidän toimintaansa vaikuttavat ennenkaikkea päätökset, ei päätöksentekoprosessi tai päätöksentekijäin sosiaalinen tausta sinänsä. Inputien ja sisäisten prosessien tutkimuksesta ei kuitenkaan pitäisi luopua, vaan tutkimuksen painopistettä pitäisi pikemminkin muuttaa siten, että tarkastellaan niiden vaikutusta prosessin lopputulokseen — joka toimisi tavallaan riippuvana muutujana — ei siis eristetä niitä omaksi kokonaisuudekseen. Se mitä tarvitsemme on siis »outcome-oriented research».¹¹ Karl W. Deutsch on ilmaissut tämän tarpeen sangen selvästi kirjoittaessaan seuraavaa:

What kind of data shall we want? At the moment, we are still collecting mostly input data of the political and social processes, that is, we should like to find determinants of political results, but we know little about the output of political system. What kind of social, economic and political decisions are being produced? How does a society perform? How many kinds of instances of penalties and of rewards does it produce? What kinds of distribution of values, rewards and penalties does a society or a social group or a social pattern produce.¹²

Deutschin kommenttiin nojautuen voitaisiin suositella sitä, että tutkimuksissa pitäisi yleensäkin soveltaa enemmän arvojen ja hyödykkeiden jakautumista kuvaavia mittoja pelkkien keskiarvomittojen sijasta.

3. Joskus on todettu, että kommunikaation tutkimus on eräs perustavimmista tutkimushaaroista sen vuoksi, että kommunikaatio on kaiken yhteiskunnallisen tapahtumisen eräs perusta. Niin yhteiskuntien sisäiset kuin kansainvälisetkin kommunikaatiovirrat ovat tärkeä osa näiden järjestelmien raken-

teesta. Kommunikaatio sekä muodostaa että heijastelee niitä. Vanha »lasswellilainen» kysymys »kuka sanoo kenelle mitä ja missä tarkoituksessa» on edelleenkin aiheellinen, vaikkakaan sitä ei pitäisi käsittää niin naivisti kuin monissa tutkimuksissa on tehty. Lisäksi kannattaa muistaa, ettei poliittinen kommunikaatio ole suurimmassa osassa maailmaa kansallinen ilmiö, vaan kansainvälisellä tasolla on selvästi erotettavissa kommunikaation »viejät» ja »tuojat». ¹³

4. Politologian ja kaiken sosiaalitieteellisen tutkimuksen pitäisi olla muu-
toshakuista — pikemminkin aikasarja kuin poikkileikkaustutkimusta —
koska ainoastaan tällä tavalla voidaan jäljittää yhteiskunnallisen muutoksen
dynamiikkaa ja tarkkailla muutosten suuntaa (onko se toivottava vai epätoi-
vottava tiettyjen kriteerien valossa). Sitäpaitsi diakroninen tutkimus vie lähem-
mäksi kausaalisuhteiden selvittämistä kuin poikkileikkaustutkimus. ¹⁴

5. Myös teorianmuodostusta koskevaa tutkimusta tarvitaan. Voidaan väit-
tää sangen perustellusti, että suomalaiselle politologian tutkimukselle on ollut
tunnusomaista teoreettisen tutkimuksen tavaton vähäisyys. Ainoina huomatta-
vina poikkeuksina voidaan pitää *Heiskasen* väitöskirjaa ja eräitä *Allardtin*
tutkimuksia. Tutkimus on pikemminkin painottunut päinvastaiseen suuntaan:
Suomen poliittisen järjestelmän ja sen osa-alueiden kuvaamiseen, ilman teo-
reettisiä lähtökohtia. Toinen sangen yleinen tutkimustyyppi on ollut sellai-
nen, jossa on kyllä pyritty hahmottamaan teoreettista kehystä, koska 'sellai-
nen täytyy olla kunnan tutkimuksessa', mutta jota ei ole kyetty sitten liit-
tämään oikeastaan millään tavalla itse tutkimuksen substanssiin. On tietysti
olemassa artikkeleita ja laajempiakin tutkimuksia, joissa teoria ja aineisto
todella tukevat toisiaan, mutta yleisesti ottaen ne ovat harvinaisuuksia. ¹⁵ Teo-
rianmuodostusta siis tarvitaan (en paneudu tässä tämän yksityiskohtaisemmin
teorianmuodostuksen ongelmaan, koska se on liian laaja kysymys tässä käsitel-
täväksi), mutta ehkä vielä kipeämmin kaivataan teoretikkojen ja 'tavallisten'
tutkijoiden yhteistyötä tai sellaisia, sangen harvinaisia henkilöitä, joissa nämä
kaksi ominaisuutta yhdistyvät.

6. Tavallaan tiivistelmänä edellisistä huomioista tulee mieleeni se, ettei
kysymys politologisen tutkimuksen uudistamisesta ole niinkään kiinni tietyistä
yksityiskohdista kuin yleisestä asenteellisesta suhtautumisesta. Tutkimus-
sakin tarvitaan mielikuvitusta ja innovaatiota. Harmittavan usein tutkimus-
aiheet ovat kaavoittuneita, vanhoja malleja mukailevia ja yhtäläillä masen-
tavaa on jonkin muualla maailmassa, tavallisesti Yhdysvalloissa tehdyn tutki-
muksen lähestymistavan kopioiminen ja suomalaisen aineiston sovittaminen sii-
hen. Tätä periaatetta on hieman vaikea pukea sanoiksi, mutta sitä voidaan
ehkä valaista joskus lukemallani esimerkillä, jonka mukaan todella hyvältä
tutkijalta vaaditaan sitä, että hän pystyy välillä kääntämään perinnäiset aja-
tustottumukset — omansa tai muiden — ylösalaisin ja tarkastelemaan ilmiöitä
mahdollisimman monesta kulmasta.

LÄHDEVIITTEET

¹ Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen runko-ohjelma. Valtion yhteiskuntatieteellisen toimikunnan laatima runko-ohjelmaluonnos lopullista runko-ohjelmaa varten. Helsinki 1971, 52 s. (lyh. runko-ohjelma).

² Voidaan väittää, etten ole oikeutettu arvostelemaan suomalaista politologista tutkimusta, varsinkin jos uskotaan Erno Paasilinnaa: 'Järjestelmää voi moraalisesti arvostella vain jos ei toisella kädellä hanki sen keskeisiä etuja'. Alamaisen kyyneleet. Hämeenlinna 1970, 125.

³ Runko-ohjelma, 36.

⁴ Tämäntyyppisiä yrityksiä on jonkin verran kyllä tehty, mutta keskustelua ei voi luonnehtia vilkkaaksi hyvälläkään tahdolla, ja sitäpaitsi suurimman osan 1960-lukua näyttää vallinneen miltei täydellinen hiljaisuus. Suomalaisen tutkimuksen arvioinnista ks. Jansson, Jan-Magnus, Poliitiikan tutkimus Suomessa, Poliitiikka 1—2, 1959, 1—6 ja Heiskanen Ilkka, Suomalainen poliitiikan tutkimus 1969. Poliitiikka 1—2, 1969, 1—5 sekä kansainvälisistä kehityslinjoista Pesonen, Pertti, Valtiotieteilijäin viides maailmankongressi. Poliitiikka 4, 1961, 204—19 ja Heiskanen, Ilkka, Hajaannus ja keskitys: poliitiikan tutkimus kongressien kuvastimessa. Poliitiikka 2, 1968, 47—62. Tieteellisen yhteisön eräs tärkeimmistä tehtävistä tulisi olla feedbackin saavuttamiseen tähtäävä tehdyn tutkimuksen arviointi, jota ei Suomessa ole jatkuvalla pohjalla tehty. Tuskin ketään rasittaisi liikaa sellainen käytäntö, että jokainen professori ja apulaisprofessori arvioisi vuosittain vaikkapa Poliitiikka-lehdessä viimeisimmät tutkimukset ja tutkimussuunnaukset. Liikkeelle voitaisiin lähteä vaikkapa aakkosjärjestyksessä Borg, von Bonsdorff, Heiskanen, Jansson. . . . . Rantala ja Sänkiäho.

⁵ Tätä linjaa painotti voimakkaasti Olavi Borg 13—14.12.1968 Helsingissä pide-tyillä valtio-opin neuvottelupäivillä kysymällä missä televisiokamerat ovat ja toteamalla, että jos olisimme sosiologipäivillä, niin tässä salissa olisi useita kameroita (!!!)

⁶ Runko-ohjelma, 37.

⁷ Ks. Berndtson, Erkki & Susiluoto, Ilmari, Näkökohtia valtio-opin laudaturtöistä. Poliitiikka 1—2, 1969, 113—19.

⁸ Runko-ohjelma, liitetaulukot 4—5, s. 50—51.

⁹ Yhdysvalloissa on vastaavantyyppisen, ei tosin erityisen onnistuneen, raportin laatinut laajajako ja kuulu tutkijaryhmä, ks. Eulau, Heinz et al. Political Science. New York 1969.

¹⁰ Tämän väitteen todennukseksi ks. Allardt, Erik. Aggregate Analysis: The Problem of its Informative Value, teoksessa Dogan, Mattei & Rokkan, Stein (eds.), Quantitative Ecological Analysis in the Social Sciences. Cambridge, Mass. 1969, 41—52.

¹¹ Eräs esimerkki tällaisesta tutkimuksesta on Wallenstein, Peter. Ekonomiska sanktioner, Stockholm 1971.

¹² Deutsch, Karl W., On Methodological Problems of Quantitative Research, teoksessa Dogan & Rokkan (eds.), mt. 1969, 37.

¹³ Todennukseksi ks. Schiller, Herbert, Mass Communications and American Empire. New York 1969 ja Varis, Tapio, Approaching Inventory of Television Program Structure. Paper prepared for International Symposium 'New Frontiers of Television', Bled, Yugoslavia, June 2—4, 1971, (moniste).

¹⁴ Ks. esim. Burrowes, Robert, Multiple Times-Series Analysis of Nation-Level Data. Comparative Political Studies 4, 1970, 465—80.

¹⁵ Luennoillani olen maininnut esimerkkinä teorian ja substanssin onnistuneesta yhteenliittämisestä mm. Tuomo Martikaisen artikkelin kansanedustajien osallistuminen eduskunnan istuntojen äänestyksiin, Poliitiikka 1, 1970, 30—46.